

Američka eugenika

DARKO POLŠEK

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Marulićev trg 19, HR-10000 Zagreb
dpolsek@public.srce.hr

Stručni članak
Primljeno 30-09-02 Prihvaćeno: 02-12-02

SAŽETAK: U članku se opisuje burna povijest eugenike u Sjedinjenim Državama tijekom cijelog 20. stoljeća. Premda je nacistička eugenika notornija po svojim groznim posljedicama, činjenica je da je većina američkih saveznih država imala zakone koji su dopuštali sterilizaciju “nesposobnih” i da je golem broj ljudi prisilno steriliziran. Neki su zakoni ukinuti tek 1967. ali postoje i naznake zakonodavstva o sterilizaciji koje bi mogle dopustiti zloupotrebe karakteristične za rane godine 20. stoljeća. Međutim, glavnina članka opisuje ideološke izjave najvećih američkih eugeničara poput Davenporta, Laughlina, Estabrooka iz Eugenic Record Officea, Granta, Rossa i drugih, kao i socijalne motive koje su eugeniku činili tako popularnom ideologijom sve do Drugog svjetskog rata. Jedna od sugestija članka jest da su eugeničke ideje i dalje latentne u drukčijim oblicima “znanstvenog rasizma” koji traje i danas.

KLJUČNE RIJEČI: Eugenika, sterilizacija, Eugenic Record Office, Davenport, Laughlin, Ross, Grant, natječaji za najbolje bebe i obitelji.

Samo grijeh štovanja navodnih božjih zakona i sentimentalna vjera u svetost ljudskoga života sprječavaju eliminaciju defektnih novorođenčadi i sterilizaciju odraslih koji za zajednicu nemaju nikakvu vrijednost. Zakoni prirode traže uništenje nesposobnih, a ljudski je život vrijedan samo kada je od koristi za zajednicu ili rasu.

Madison Grant: *Povijest velike rase* (Grant, 1916)

Tri generacije idiota posve je dovoljno (povodom ozakonjenja sterilizacije u slučaju *Buck vs. Bell*).

Oliver Holmes, vrhovni sudac Virginije (Oswald, 1930)

Uvod

Godine 1994. započela je jedna od najburnijih rasprava u novijoj povijesti društvenih znanosti, rasprava o knjizi Richarda Herrnsteina i Char-

lesa Murraya *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life* (Herrenstein & Murray, 1994). Rasprava traje još i danas pod imenom “Rat oko Gaussove (zvonaste) krivulje” (Frazer, 1995). U svojoj knjizi Herrenstein i Murray tvrde kako utvrđene razlike u kvocijentu inteligencije pokazuju da mjere za suzbijanje nezaposlenosti i bijede u Sjedinjenim Državama (i drugdje) nemaju šanse za uspjeh. Budući da postoji “jasna korelacija” niskog kvocijenta inteligencije (s jedne strane) i nezaposlenosti, niskog društvenog statusa, bijede, lošeg obrazovanja, neodgovornog roditeljstva, kriminala, ovisnosti o socijalnim programima, broja razvoda itd., (s druge strane), socijalna pomoć, odnosno mjere za poboljšanje spomenutih društvenih zala ne predstavljaju lijek, već postaju uzrok kojim se šire spomenuta zla. Primjerice, pomoć za samohrane majke ne potiče osobe na odgovornije roditeljstvo, već upravo suprotno, ona te osobe čini ovisnim o socijalnoj pomoći, i šalje signal kategorijama stanovnika koji su najskloniji “neodgovornom roditeljstvu” da se takvo ponašanje društveno nagrađuje.

Kako socijalni programi za zaštitu posebnih kategorija stanovništva ne bi obnavljali socijalni položaj pojedinaca kojima trebaju pomoći, te stvarali dodatnu “ovisnost o društvu”, jedna od prvih socijalnih mjera koju je uveo predsjednik Bill Clinton bila je skraćenje razdoblja za socijalna davanja tim pojedincima i slojevima.

Slično je bilo i tridesetih godina ovoga stoljeća. Sociolozi “Čikaške škole” i teoretičari “diferencijalne asocijacije” predlagali su uvođenje socijalne pomoći za određene kategorije stanovništva kako bi se smanjila stopa kriminala. Njihovi programi završili su katastrofalno: umjesto da kriminalce “vraćaju” u normalan život, oni su im omogućavali da se sretnu sa sličnim pojedincima, a to je dovodilo do više stope nasilničkog ponašanja i stvaranja ili učvršćenja posebnih, kriminalnih subkultura.¹

Herrenstein i Murray svojom su knjigom ponudili posve suprotan ključ za rješavanje socijalnih problema. *Paradoks socijalne pomoći* danas se prenosi na područje genetike i time nas implicitno vraća problemima stare, desničarske eugenike. Ako su društveni problemi uglavnom nasljedne prirode (i ako socijalna pomoć ne rješava probleme koje bi trebala riješiti), onda pravo sredstvo rješavanja tih problema nisu socijalna davanja, tvrde današnji “nativisti”, već programi diferencijalnih stopa rađanja podobnijih i nepodobnijih klasa, rasa ili populacija. Takvi su se programi nekoć zvali programima “rasne higijene” i s pravom nas podsjećaju na ideološki i pragmatično najgoru vrstu eugenike: onu nacističku.

Ali namjera ovoga članka nije polemika s teoretičarima inteligencije i “nativistima”. U svojim sam prethodnim tekstovima o eugenici (Polšek, 1998;

¹ Pfohl, 1985, vidi posebno poglavlje 8. o “diferencijalnoj asocijaciji”, i o izvješćima (1979) Kleina i Kassebauma, str. 259–263. Pfohlov kritični komentar posebno je važan, jer je njegov opći stav prema socijalnoj pomoći izrazito pozitivan.

1999; 2000) pokazao kako desničarska, nacistička i rasistička eugenika, koju ću analizirati u ovome članku, nisu jedine vrste eugenike. Štoviše, tvrdio sam da danas postoje oblici eugenike (tzv. *laissez-faire* eugenika) koji ne sadrže ideju “društvene kontrole” i “poboljšanja rase”. “Poboljšanje genskih svojstava” populacije prema toj vrsti eugenike predstavlja epifenomen želja i potreba pojedinaca da im potomstvo nosi određene “kvalitete”, odnosno da se iz genoma potomstva odstrane nepoželjna svojstva poput nasljednih bolesti. Takva je potreba i želja pojedinaca posve legitimna, i društvo ne bi trebalo penalizirati takve razumljive želje pojedinaca. Drugim riječima, društvo, prema toj vrsti eugenike, ne postavlja pojedincima imperativ poboljšanja genetskih svojstava u ime “poboljšanja rase”, već im samo dopušta da interveniraju u genom vlastitoga potomstva. Rezultat takve eugenike ne mora biti “poboljšanje” genskih svojstava; katkada je štoviše riječ upravo o suprotnome.

Međutim, sposobnost suvremene genske tehnologije da intervenira u nasljedna svojstva pojedinaca, oživjela je raspravu o “poboljšanju” nasljednih osobina populacija, stoga ideologija za koju se donedavno smatralo da je posve izumrla, ponovno počinje dobivati velik broj pristaša. Strah pojedinaca od genske tehnologije dijelom je posljedica neizvjesnosti, hoće li se demokratske metode izbora roditelja o svojstvima nasljednika, jednoga dana opet pretvoriti u društvenu ili državnu regulativu kojom će se određeni izbori određivati. Štoviše, u nekim zemljama takvi programi postoje.

***

Najveći centar za istraživanje eugenike, Eugenic Records Office u Cold Spring Harboru, danas pod imenom Dolan DNA Learning Center u laboratoriju Cold Spring Harbor, najveći je arhiv eugeničkih pisanih i vizualnih dokumenata iz povijesti eugenike.² Dokumentacija toga centra organizirana je u dvadesetičetiri podskupine prema sljedećim temama: parnica *Buck v. Bell*, cirkuski izvođači, kriminalnost, kritika eugenike, eugenički ciljevi i obrazovanje, eugeničke organizacije, Eugenic Record Office, zapisi s terena i radovi terenskih istraživača, natječaji za najbolje obitelji, nasljedni poremećaji, imigracija, vodeći eugeničari, selekcija partnera i savjetovanje, mendelovsko nasljeđivanje, mentalne bolesti, pedigreji, fizička i intelektualna mjerenja, siromaštvo i degeneracija, profesionalni susreti i izložbe, miješanje rasa i zakoni o braku, religija, sterilizacijski zakoni, talent, poljoprivredna genetika.

Golema većina dostupnih dokumenata toga arhiva bavi se američkom eugenikom, pa nam već i sama klasifikacija govori o razmjerima eugeničkoga pokreta u Sjedinjenim Državama. Premda su najstrašnije posljedice eugeni-

² Otvorenog je dostupa na Internetu (www.eugenicsarchive.org).

ke ostvarene u Njemačkoj, i premda zasluge za rađanje eugeničke ideologije pripadaju Britancima, prava domovina eugenike su ustvari Sjedinjene Američke Države. U njima nalazimo gotovo sve političke varijante eugenike, onu razmjerno tipičnu “pseudomodernističku” strast za znanstvenom kontrolom svega postojećeg, pa tako i populacija i nasljeđivanja. Premda u Americi, u povijesti, a još više u sadašnjosti nailazimo na kritičare eugenike (u povijesti primjerice Franza Boasa, u bližoj prošlosti nedavno preminulog Stephen Jay Goulda), i premda su neki najveći ljevičarski eugeničari, poput nobelovca Hermanna Mullera ili Henryja Osborna bili Amerikanci (Polšek, 1998), u našoj klasifikaciji eugenike prema političkim opredjeljenjima, američka eugenika definitivno pripada desničarskoj orijentaciji. Koliko su Amerikanci eugeniku smatrali “svojim” projektom najbolje ilustrira izjava eugeničara J. de Jarnettea iz 1935. godine, koji je realizaciju nacističkog programa sterilizacije komentirao na sljedeći način: “Nijemci nas tuku na našem vlastitome području.”

Počeci eugenike u Sjedinjenim Državama

Premda je glavni ideolog i “utemeljitelj” eugenike Francis Galton bio Englez, njegove su ideje, kao i ideje socijaldarvinista Herberta Spencera, imale mnogo jači odjek u Sjedinjenim Državama negoli u njihovoj domovini. To ne znači da se eugenika u Britaniji nije razvijala i da nije bila razvijena. Štoviše, analize diferencijalne klasne stope rađanja brojnih britanskih eugeničara, poput Davida Herona iz Galtonovog laboratorija (1906), ili Ethela Eldertona koji je 1914. za parlament sastavio *Izviješće o stopama rađanja*, dakle analize kojima se ustanovljavalo da je stopa rađanja u siromašnijim slojevima bitno viša od onih u bogatijima, poticale su razvoj eugeničkih društava i u Britaniji i u Americi. Ali, za razliku od Amerikanaca, Britanci nikada nisu prešli “s riječi na djela”, i time su pokazivali da im je kao narodu, zaštita ljudskih prava i sloboda (ili barem takva tradicija) mnogo važnija od navodnih genetskih interesa ljudske rase.

Upravo ta razlika između znanosti i ideologije s jedne strane, i aktivnog političkog djelovanja, vrlo je bitna. Jer, već u to doba, američki su znanstvenici, ideolozi raznih vrsta i pravnici, eugeničku ideologiju provodili u djelo. Godine 1899. nakon razmjerno neuspješnih pokušaja kirurga A. J. Ochsnera iz Chicaga, Harry Clay Sharp, iz Jeffersonvillea, Indiana, počeo je izvoditi prve uspješne sterilizacije na zatvorenicima. Godine 1930. Frances Oswald je napisala detaljno izvješće o eugeničkim sterilizacijama u Sjedinjenim Državama, u kojemu se na temelju prethodnih “uspjeha” takvih zahvata pozivaju pravnici i liječnici da češće koriste te metode kako bi se kontroliralo rađanje nesposobnih pojedinaca: “Već je odavno poznato, među svim ljudima koji imaju sposobnost mišljenja, da postoji stvarna potreba ograničenja broja degeneriranih ljudi. Sjedinjene Države žele postati nacija zdravih životinja,

stoga ne dopuštaju pristup nekim klasama.” (Oswald, 1930, str. 65–73). Uspjeh sterilizacija, prvenstveno vasektomije (na muškarcima), bio je vrlo važan faktor u širenju negativne eugenike.

Pozitivni rezultati prisilnih sterilizacija u medicinskom smislu izravno su omogućili donošenje prvog eugeničkog zakona o prisilnoj sterilizaciji “degeneriranih” u Indiani, godine 1907., kojim su vlastima omogućene odluke o sterilizaciji “kriminalaca, idiota, imbecila i silovatelja”. Slijedile su Kalifornija i Connecticut 1909.; Nevada, Iowa (zabrana braka i sterilizacija za epileptičare, narkomane i silovatelje), te New Jersey 1911.; New York 1912.; Kansas, Michigan, North Dakota, Oregon 1913. Do 1914. trideset je država donijelo slične zakone. U tri je zemlje guverner postavio veto na njihovu provedbu, u jednoj je zakon odbačen (New York), a pet ih je deklariralo neustavnost predloženih zakona. Međutim, godine 1921. Vrhovni sud u Washingtonu podržao je odluku Prizivnog suda Virginije u poznatom slučaju *Buck vs. Bell*, o ustavnosti sterilizacijskog zakona u Virginiji. Oliver Wendel Holmes, vrhovni sudac, tada je izjavio:

Vrlo smo često svjedoci da javno blagostanje od najboljih može zatražiti polaganje života za domovinu. Bilo bi čudno kada od onih koji oslabljuju snagu države ne bismo mogli tražiti manje žrtve, žrtve koje one ponekada ni ne osjećaju, kako bismo spriječili da nas preplavi nesposobnost. Umjesto da zbog kriminalnosti čekamo na egzekuciju degeneriranog potomstva, ili da im zbog njihove imbecilnosti dopustimo da umru od gladi, bolje je za cijeli svijet da spriječimo očito nesposobne da šire svoju vrstu. Načelo kojim se potkrjepljuje prisilno cijepljenje dovoljno je široko da se može primijeniti i na podrezivanje jajovoda. Tri generacije imbecila je posve dovoljno. (cit. prema Oswald, 1930).

Do te odluke Vrhovnog suda, savezne su se države libele koristiti prisilnom sterilizacijom a zakoni su se često odbacivali. Međutim, odlukom u slučaju *Buck vs. Bell*, *de facto* je legalizirano eugeničko steriliziranje na saveznoj razini. Sudac Holmes u svom je iskazu koristio eugeničku nomenklaturu mentalne deficijencije, prema kojoj su “idioti” oni s mentalnom dobi manjom od 6 godina, “imbecili” s mentalnom dobi između 6–9 godina, a “moroni” (“tupavi”) od 9 godina naviše.

Slučaj *Buck vs. Bell* nije bio značajan samo kao legitimacija prisilnih sterilizacija, već i u jednom drugom kontekstu, kao dokaz njihove besmislenosti. Naime, sedamdesetih godina Paul Lombard, na čije se izvješće poziva Stephen Jay Gould (Gould, 1987) uspio je izraditi detaljnu studiju “triju generacija ‘imbecila’”, naime bake Emme Buck, majke Carrie Buck i njezine kćeri Vivian. Lombard je uspio dokazati da nijedna generacija nije bila mentalno insuficijentna, već da su baka Emma i majka Carrie bile smještene u mentalne institucije zbog vanbračne djece koje su imale sa svojim poslodavcima koji su na taj način prikrili svoje postupke. Posebno je strašan slučaj unuke Vivian, koja je u školi pokazala vrlo dobre rezultate, imala vrlo dobre ocjene, i koja je bila vrlo socijalizirana u krugu svojih suučenica. Tek se ne-

davno država Virginija ispričala svim prisilno steriliziranim osobama, pa je u počast tim osobama, a posebno obitelji Buck, u Charlottesvilleu podignut spomenik.³

Samo u Kaliforniji do 1929. godine sterilizirano je 62.255 ljudi, a procijenjuje se da je u tridesetim godinama vršeno između 15.000–20.000 eugeničkih sterilizacija godišnje.⁴

Ali razmjeri eugeničkoga pokreta nisu bili ograničeni samo sterilizacijskim zakonima. Mnogo jači i dalekosežniji oblik zakonske regulative bio je tipičan za američke zakone o miješanju rasa. Unatoč činjenici da su Sjedinjene Države ukinule ropstvo, zakoni protiv miješanja rasa bili su na snazi sve do 1967. godine, kada su na saveznoj razini ukinuti svi zakoni protiv miješanih brakova. Godine 1913. Charles Davenport je sakupio sve državne zakone na području zabrane miješanja rasa. Dvadeset i devet država imalo je zakone kojima se zabranjuju brakovi pripadnika različitih rasa, a dvadesettri zakona različitih saveznih država postavljalo je grube kazne za njihovo kršenje: od kazni od 2000\$ do zatvorskih kazni do 10 godina. Eugeničari su se zalagali za pojačanje kontrole već postojećih zakona, ali i za izradu i donošenje novih. Jedan od takvih eugeničkih zakona o zabrani međurasnih brakova bio je Integrity Act Virginije iz 1924. godine, kojim se zabranjivao brak bijelaca s bilo kojom osobom “s naznakom neke drukčije krvi”.

Ideološki korijeni takvih postupaka sežu u raniju prošlost, i nisu bili isključivo rasističke prirode. Prvi čelnici eugenike bili su pojedinci koji su imali veze s Britanijom. Galtona je tako dočekala ista sudbina kao i Spencera – obojicu su slavili više u SAD negoli u Britaniji. Posljednjih godina života, među misaonim klasama angloameričkoga društva, Francis Galton i njegova eugenika bila je odjednom u modi. Tako je primjerice ondašnja američka feministkinja Victoria Woodhull u djelu *Naglo razmnožavanje nesposobnih* (1891) izrekla sud mnogih: “Najbolji umovi današnjice prihvatili su činjenicu – želimo li imati superiorne ljude, moramo ih množiti; a imbecili, kriminalci, siromašni i drugi nesposobni nepoželjni građani ne smiju se množiti” (Woodhull, cit. prema Paul, 1995, str. 92–93). Eugenički entuzijasti su prema Kevlesu

³ O sličnome slučaju u Kanadi, država Alberta, iz 1957. godine, kao i o desničarskoj eugenici u Kanadi, izvješćuje Greg Felton u članku “A victim of eugenics fights back”, *Newsmagazine*, 28. lipnja 1993. U gradu Red Deer Leilana Muir bila je sterilizirana podvezivanjem jajovoda, premda joj je kao pacijentici bila izrečena dijagnoza “upala slijepog crijeva”.

⁴ Rob Prince, predavač fizičke antropologije s Metro State Collegea u Coloradu, tvrdio je 1994. (User group *Anthro-l*) da “1. U državi Colorado i danas vrijedi zakonska regulativa (donešena 1975., revidirana 1985.) koja omogućuje sterilizaciju osoba u mentalnim bolnicama, ako se dobjije dopuštenje lokalnoga suda. 2. Takvu je legislativu Vrhovni sud Colorada podržao. 3. Danas i dalje postoje naponi da se prošire razmjeri nedobrovoljne sterilizacije. Prošle godine, bio je predložen zakon kojim se predlaže da se majkama koje prihvate podvezivanje jajnika dodijeli dodatnih \$100... Ove godine (1994.) razmatra se zakon koji bi nagradio zatvorenike s deset dana nagradnoga otpusta u zamjenu za vazektomiju ili podvezivanje jajnika. Nakon odbacivanja amandmana koji bi legitimirao prisilnu kastraciju silovatelja, Legislativno državno tijelo prihvatilo je zakon sa 8 glasova za i 2 protiv.”

uglavnom bili iz srednje ili više klase, bijelci, Anglo-saksonci, najvećim dijelom protestanti, i obrazovani. Vođe pokreta bili su imućniji, ali ne i posebno bogati, mnogi su bili profesionalci, liječnici, socijalni radnici, svećenici, pisci, profesori, posebno u biološkim i socijalnim znanostima... žene su činile najveći dio publike. Eugenika koja se brinula i za zdravlje i za kvalitetu potomstva usredotočila se na teme koje su po biologiji i standardima prevladavajuće srednje klase, žene smatrale svojim (Kevles, 1985, str. 64).⁵

Jedan od početaka eugeničkoga pokreta u Americi, ali i njegove kritike, su studije obiteljskih genealogija sociologa Richarda Dugdalea koji je u knjizi *The Jukes* (1877.) tvrdio kako dobra socijalna okolina tijekom tri generacije može transformirati “degenerirane” u vrijedne građane. Dugdaleova obitelj Jukes bila je jedna takva skupina prosjaka, prostitutki i sitnih kriminalaca iz okruga Ulster u državi New York, koja je vukla podrijetlo od “Margaret, majke svih kriminalaca”.

Međutim, samo nekoliko godina kasnije, 1880. August Weismannova proto-genetska teorija o trajnosti “zametne plazme”, uvjeravala je američku i svjetsku javnost u suprotno. Godine 1915. Arthur H. Estabrook, poznati eugeničar iz Eugenic Record Officea, ponovno je posjetio obitelj Jukes, i tvrdio kako u njoj nema nikakvih znakova poboljšanja situacije. Implicitna poruka bila je obrnuta od Dugdaleove: njihova je biologija uzrok njihovoga lošeg stanja. “Estabrookova verzija se održala. Nakon 1915. Jukesi su počeli simbolizirati neplodnost društvene promjene i potrebu za eugeničkom segregacijom i sterilizacijom” (Paul, 1995, str. 45). Slične su se eugeničke poruke mogle pročitati i u opisima obitelji pod imenima Nam, Pineys, Dacks, Yaks ili Smoky Pilgrims.

Daljnji je primjer sa sličnom porukom bilo tzv. pleme Ishmael. Velečasni Oscar McCulloch proučavao je “pleme” Ishmael u državi Indiani, rasno miješanu nomadsku skupinu muslimana, Indijanaca i prvih pridošlica u Sjedinjene Države, i došao do zaključka kako to “pleme” više voli svoj nomadski život od stalnoga zaposlenja kojemu se oštro odupire. Eugeničar David Starr Jordan je stoga smatrao da su “Ishmaeliti primjer degeneriranih ljudi koji predstavljaju opasnost po eugeničko blagostanje okolnih Amerikanaca.”⁶ Dugdaleova je rana sociološka studija stoga bila motiv, tj. početak dugog niza proučavanja obiteljskih genealogija, kako bi se dokazala upravo

⁵ Slične izjave davala je i britanska feministkinja Margaret Sanger, članica Američkog eugeničkog društva i Engleskog eugeničkog društva, u svojoj knjizi *The Pivot of Civilization*. “Najnesposobniji da ponesu teret rase najbrže se množe... Fondovi koje bismo trebali koristiti za povećanje standarda naše civilizacije usmjeravaju se prema održanju onih koji nikada nisu ni trebali biti rođeni” (Sanger, 2002). Ta knjiga Margaret Sanger bila je glavni povod za sastanak Američke federacije za kontrolu rađanja i Građanskog komiteta za planirano roditeljstvo koji se u siječnju 1940. organizirao u New Yorku. Na tom je skupu izražena sljedeća misao o Adolfu Hitleru: “I mi shvaćamo problem izgradnje rase, ali naša se briga usredotočuje na kvalitetu ljudi, a ne samo na kvantitetu”.

⁶ Eugenic Archives, poglavlje “Poverty and Degeneracy”, www.eugenicsarchive.org.

suprotna, tj. biološka, a ne sociološka teorija o uvjetovanju “degeneriranog” ili anomičnog ponašanja.

Protagonist analognog, biologističkog proučavanja genealogija je Henry H. Goddard, poznati istraživač inteligencije, tvorac pojma “moron” (luđak) i hijerarhije slaboumnosti koju smo spomenuli u kontekstu presude suca Holmesa, i veliki zagovornik mentalnoga testiranja imigranata kao sredstva sprječavanja njihova useljenja u Sjedinjene Države. Godine 1917. Goddard je izjavio kako njegova ispitivanja mentalne dobi imigranata “pružaju važna razmišljanja za buduće djelovanje u znanstvenom, socijalnom i pravnom smislu” (cit. prema Gould, 1981, str. 167), a buduća su zbivanja, posebno restriktivni zakoni o imigraciji, to i potvrdila. U nekoliko studija koje su uslijedile, Goddard se posvetio domaćim slaboumnicima i u državi New Jersey sakupio genealogije stotinjak navodno poremećenih ljudi. Posebnu je pažnju, u knjizi *Obitelj Kallikak: Studija nasljednosti slaboumnosti* (1912.) obratio genealogijama osobe koju je pod pseudonimom nazvao Martin Kallikak (Kallikak je spoj grčkih riječi “kallos” – lijep, i “kakos” – loš). Zanimljivost pristupa obitelji Kallikak sastoji se u tome što je Goddard slijedio dvije Martinove loze: lošu, vanbračnu vezu sa slaboumnom gostioničkom prostitutkom i njezine potomke, i dobru lozu koja je proizašla iz bračne veze s “vrijednom pripadnicom kveкера”. Goddard je tvrdio kako su potomci “loše” loze u velikoj većini slučajeva bili slaboumni ili manje inteligentni, a da su potomci “dobre” loze bili u većini slučajeva ugledni građani. Uz Dugdaleove Jukese, ta je knjiga predstavljala udžbenički primjer “parazitizma i troškova slaboumnosti za društvo”.

Stephen Jay Gould koji opširno komentira Goddardove nalaze, tvrdi da je zajedno sa Stevenom Seldenom utvrdio kako je pri odabiru originalnih fotografija Goddard svjesno izabirao bolje fotografije obitelji “kallos”, dok je u slučaju članova loze “kakos” vidljivo da je retuširao obrve ili usta likova kako bi čitateljima i široj javnosti pojačao dojam, odnosno uvjerljivost svoje manihejske sheme.⁷ “Goddardova obitelj Kallikak predstavljala je primordijalni mit eugeničkoga pokreta tijekom nekoliko desetljeća” (Gould, 1981, str. 168), unatoč činjenici da se on, tvrdnjama da i “moroni” mogu biti “popravljivi” i korisni članovi zajednice, često ograđivao od čisto eugeničkih mjera.

Ali unatoč Goddardovim “ogradama”, činjenica je da je osim knjigom *Obitelj Kallikak*, Goddard bitno utjecao na eugenički pokret u Americi svojim testiranjem inteligencije regruta i imigranata za IQ. Rezultat tih istraživanja bio je zaključak da su “dva od pet imigranata koji pristižu na Ellis Island slaboumni”. U nizu predavanja na Princetonu, Goddard je postavio pitanje kako razlikovati slaboumnu osobu od normalne, ali priglupе osobe. Njegov je odgovor bio: “Slaboumni ne znaju razliku između dobrog i lošeg.” U svom

⁷ Goddardove fotografije obitelji Kallikak i uočljiva retuširanja mogu se vidjeti u Gould, 1981.

djelu *Slaboumnost: njezini uzroci i posljedice*, Goddard je tvrdio: “Nasljedna slaboumnost temelj je svih društvenih problema, i upravo je nasljedna slaboumnost ono što trebamo isticati i napadati, isticati i napadati, sve dok taj problem ne riješimo” (Paul, 1995, str. 59). Ali, isticanjem teorije da je slaboumnost recesivno obilježje, Goddard je nesvjesno doveo u pitanje svrishodnost eugeničkih sterilizacija, jer je segregacija ili eugeničko odstranjenje recesivnih obilježja daleko teži zadatak negoli su to mislili klasični eugeničari.

Koliko je ustvari slaboumnih? – to je bilo pitanje koje je bilo od iznimne važnosti za eugeničare. “Procjene broja mentalno defektnih osoba povećavale su se s razmjerima testiranja inteligencije” (Paul, 1995, str. 63). Godine 1912. Goddard je testirao djecu u New Yorku, i utvrdio je da je broj slaboumne djece oko 2%. Međutim, kada se uključe alkoholičari, prosjaci, kriminalci, fizički “slabići”, silovatelji i dr., brojevi su, prema raznim eugeničarima, naglo rasli, pa se tako i američka javnost počela sve više zabrinjavati. Kako bi se utvrdio statistički relevantan broj slaboumnih, Američko psihološko društvo na čelu s Robertom Yerkesom, a uz pomoć Carla Brigham i Henryja Goddarda, predložila je da se testiraju regruti američke vojske. Više od 1,75 milijuna regruta bilo je podvrgnuto testovima inteligencije. O kvaliteti tih testova bilo je mnogo rasprava, a te rasprave traju i do danas, jer su unatoč objavljenim namjerama ti testovi, pogotovo tzv. Alfa test, uključivali i pitanja o kulturnim znanjima ondašnjeg američkoga društva.⁸ Bilo kako bilo, Goddard, Brigham i Yerkes došli su do katastrofalnih zaključaka o stanju inteligencije nacije, odnosno regruta, a pogotovo imigranata. Iz tih studija, činilo se da je više od 40% nedavno useljenih osoba slaboumno (vidi Paul, 1995, str. 108; Gould, 1981, str. 154–178). Rezultati za osobe afričko-američkoga podrijetla bili su još gori. Premda je Goddard, kako smo rekli, te rezultate objašnjavao kulturnim uzrocima, većina je eugeničara upravo takav zaključak zanemarila. Među onima koji su zanemarili takvo tumačenje testova inteligencije bili su Charles Davenport i Harry Laughlin.

Goddardovi rezultati testiranja inteligencije pružili su Harryju Laughlinu, Charlesu Davenportu i, što je još važnije, široj javnosti i političarima, glavne argumente protiv imigracije i dovoljnu količinu “moralne panike” da od tada nisu imali posebnih problema u financiranju svojih eugeničkih istraživanja. Jedna od dodatnih posljedica tako katastrofalnih podataka o inteligenciji nacije, a pogotovo imigranata, bilo je uvođenje restriktivnog imigracijskog zakona, tzv. Johnson-Reed Acta, koji spominjemo kasnije.

Testovi inteligencije pružili su samo jedan primjer procjene “društveno nepodobnih”. Ellsworth Huntington, u knjizi *Djeca sutrašnjice* (1924.) i Leon Whitney, u knjizi *Eugenički katekizam* (1923.) procijenili su da u Sjedinjenim Državama ima oko dva milijuna slaboumnih kojima je potrebna hospitaliza-

⁸ Za detaljne opise testova i načina izvođenja tih testova vidi Gould, 1981.

cija, oko 150.000 epileptičara (od čega je 90.000 već bilo institucionalizirano), te 320.000 pacijenata smještenih u bolnice zbog duševnih poremećaja. Nadalje, Huntington je procijenio da je oko 5 milijuna odraslih i 6 milijuna djece "subnormalno u obrazovanju, jer nemaju urođene sposobnosti". Tome broju Huntington dodaje još 20 milijuna ljudi koji nisu bili sposobni završiti srednju školu. Premda sve navedene osobe nisu bile "označene" kao pogodne za program sterilizacije, "jasno je da su eugeničari predlagali sterilizaciju nekoliko milijuna Amerikanaca" (Mehler, 1987, str. 16).

Najpoznatija eugenička organizacija u Sjedinjenim Državama bila je već spomenuti Eugenic Record Office u Cold Spring Harboru u državi New York. Bila je to treća znanstvena organizacija locirana na istome mjestu, nakon biološkog laboratorija, utemeljenog 1890., te Stanice za eksperimentalnu evoluciju utemeljene 1903. godine. Biološki laboratorij bio je izgrađen po ugledu na europske laboratorije, i bio je to drugi laboratorij takve vrste utemeljen u Sjedinjenim Državama. Godine 1903. Charles Davenport, čelnik svih triju ustanova, nagovorio je Zakladu Carnegie da financira Stanicu za eksperimentalnu evoluciju. Ta je institucija bila prva američka institucija za proučavanje genetike. Godine 1910. Davenport je nagovorio udovicu željezničkog magnata E. H. Harrimana da donira 10.000\$ za utemeljenje Eugenic Record Officea. Pri utemeljenju ERO-a godine 1910. Davenport je angažirao svog prijatelja Harryja Laughlina, s kojim ga je povezivao interes za uzgoj pilića. Pod Laughlinovim vodstvom, ERO je postao američki, ali i svjetski centar za eugenička istraživanja. Davenport i Laughlin sakupili su tisuće obiteljskih "pedigrea", studija slučajeva, i golemog kataloga podataka o eugenički "važnim" pojedincima, "nepodobnima", talentima ili po bilo čemu iznimnim osobama. Svake je godine ERO održavao ljetne kurseve kako bi odgojio terenske istraživače, pa je do 1920. godine izgradio mrežu od gotovo 300 terenskih istraživača, uglavnom žena (Bix, 1997). Ti su istraživači odlazili u bolnice i sakupljali "indekse", podatke o obiteljskim povijestima bolesnih, posebno slaboumnih.⁹ Davenport je nekoliko puta dodavao nove kodove za bilježenje osobina. Svaki je anketni list, ili indeks, sadržavao niz numeričkih, slovnihi ili obojanih kodova. Primjerice *I* za ludilo, s posebnim slovima za posebne oblike poput manične depresije ili paranoje; *F* za slaboumnost; *Sx* za seksualnu nemoralnost, *ca* za oboljenje od raka. Crte ispod imena upućivale su na smještaj u bolnici, a ljubičasta slova su označavala kriminalnost... Ta rana notacija međutim nije zadovoljavala Davenporta, jer

⁹ Bixova u svojoj "studiji slučaja" ekstenzivno navodi u kakvim su teškim uvjetima radile terenske istraživačice i s kakvim su se problemima susretale. Osnovni cilj njezinog feminističkog članka je pokazati kako su se terenske istraživačice, osim što su iznimno marljivo i teško radile, često bile i kritički usmjerene prema eugenici. (Kritika istraživačica bila je usmjerena na neodređenost klasifikacije koju treba ispuniti u predviđenom upitniku, a ne prema eugenici kao projektu.) Davenport je od tih istraživačica doista mnogo tražio, primjerice "da mu šalju izvješća o napredovanju svakih tri do sedam dana, uključujući kopije pedigrea i potankosti, reference o imenima na grafikonima i u opisima. U mjesečnim izvješćima terenske istraživačice su trebale navesti broj izvedenih intervjua i prijedenu kilometražu" (Bix 1997: 643).

su nedovoljno trenirane istraživačice koristile suviše općenit jezik poput “pametan”, “defektan”, “slabouman” ili “čudan”. Kako bi popravio taj problem, godine 1912. Davenport je objavio *ERO knjigu osobina*, indeksirani popis osobina koji je sadržavao kodove, brojke, slova i boje za više od tisuću fizičkih, mentalnih, socijalnih osobina kao i raznih drugih oblika ponašanja i bolesti. U toj se knjizi nalazi indeks kodova za osobine poput očnoga katarakta, zečje usne, zakrivljenosti kralježnice, daltonizam, konstipaciju, promiskuitet, hladnoće u iznimnim situacijama, veselosti, uljuđenosti, lukavosti, trajnosti u spolnome odnosu, kukavičluka i dr. Ti su kodovi prisiljavali terenske istraživače da obrate pozornost na sve veći niz detalja. Tako je primjerice Davenport “posebnim brojevima kodirao samoubojstvo trovanjem, vješanjem, pucanjem u sebe, utapljanjem, bacanjem ili ubodom” (Bix, 1997, str. 644). U svojim analitičkim kartama pojedinaca u cijelim genealogijama, ispitivači su trebali zabilježiti i stupanj sklonosti pojedinaca prema dnevnom maštarenju, sklonosti faktičnomu, nadarenost zdravim razumom, moralnom hrabrošću, sklonosti patriotizmu, odupiranju kritici, prihvatljivosti šala na vlastiti račun ili pak sklonosti prema golfu.

Između 1907. i 1910. Davenport je ispitivao primjenu mendelizma na boju očiju, kose, kovrčavost kose i pigmentaciju, a obiteljske povijesti trebale su poslužiti za dokazivanje nasljeđivanja alkoholizma, spolne nemoralnosti, slaboumnosti i kriminala. Davenport je iz dobivenih obiteljskih povijesti dokazivao da se križanjem socijalno “nepokretnih” i “poduzetnih” pokazuje kako je socijalna “nepokretnost” recesivna, odnosno da je ima “samo” 10% populacije. Davenportov i Laughlinov Eugenic Record Office sakupljao je i sponzorirao niz istraživanja o nasljeđivanju i drugih osobina, o grafologiji, hiromantskim crtama (posebno osoba s Jamaike), o slaboumnima (čak i s Azorskih otoka, čime se htjela “prevenirati” imigracija nepodobnih iz toga, ali i iz drugih područja). Posebne obiteljske povijesti sakupljali su o nasljeđivanju talenata u glazbi, likovnim umjetnostima, sportovima, pisanju, matematici, kao i u drugim disciplinama i tehničkim vještinama. U arhivima ERO nalaze se i rodoslovlja obitelji u kojima se “nasljeđuje” stolarstvo, a Davenport je svoj entuzijazam prema nasljeđivanju godine 1919. okrunio studijom *thalassophilije*, nasljeđivanja ljubavi prema moru, odnosno analizom rodoslovlja u kojima prevladavaju mornarski časnici. Prema toj studiji, *thalassophilia* se nasljeđuje preko muškog kromosoma, jer se to obilježje nalazi samo kod muškaraca. Sličan entuzijazam vidljiv je i u njegovom izvješću o *Nomadizmu, ili o impulsu lutanja, s posebnim osvrtom na nasljeđivanje* iz 1915. godine, u kojem je tvrdio da je nomadizam vjerojatno recesivna crta koja se nasljeđuje preko spolnoga X ili Y kromosoma. Na temelju Goddardovih studija inteligencije, Davenport je zaključio da je i niski kvocijent inteligencije recesivna crta. Ako toga obilježja nema niti kod jednoga roditelja, neće ga biti niti kod potomaka. Iz toga je slijedilo da bi sva djeca slaboumnih roditelja i sama morala biti slaboumna. Stoga bi “bio zločin dopustiti da dvije takve osobe sklope brak” (Paul, 1995, str. 58). ERO je također publici-

rao i niz "uradi-sam" knjižica za samopomoć, kao što su primjerice bile *Kako napraviti eugeničku studiju obitelji* ili *Eugenika i spolni sklad*.

Utjecaj Davenporta i Laughlina nije se ograničavao samo na ERO, odnosno na tri institucije u Cold Spring Harboru. Davenport i Laughlin su bili osnivači i American Breeders Organization, a posebno njezine Sekcije za eugeniku, osnovane 1903. godine, jedne od prvih organizacija u Americi koja je isticala važnost Mendelovih zakona. American Breeders Organization brojala je više od 1000 članova, većinom znanstvenika i botaničara. ABA je igrala vrlo važnu ulogu u legalizaciji eugeničkih mjera, premda nije aktivno sudjelovala u popularnim eugeničkim kampanjama. Članovi te organizacije bili su i članovi drugih eugeničkih organizacija s različitim ciljevima, poput organizacije Race Betterment Foundation, Galton Society i American Eugenics Society. Zaklada za poboljšanje rase osnovana je 1911. godine novcem industrijalca Kellogga (poznatog po kukuruznim pahuljicama). Zaklada je sponzorirala tri američke konferencije za poboljšanje rase i stvorila, u suradnji s ERO, posebnu arhivu eugeničkih podataka. Galtonovo društvo, osnovano 1918. u New Yorku, bila je, od svih eugeničkih organizacija, najekstremnija rasistička organizacija, čiji je cilj bio uz pomoć fiziometrijskih i antropometrijskih podataka dokazati superiornost nordijske rase. Davenport i Laughlin bili su i članovi Upravnoga vijeća (Board of Trustees) najvećeg eugeničkoga tijela, American Eugenics Society, krovne organizacije svih eugeničkih društava. AES je utemeljena 1923. godine, i njezin je cilj bio popularizirati eugeniku. Uz pomoć 28 državnih podkomisija, glavna metoda popularizacije eugenike bili su sajmovi. Na tim su sajmovima prezentirani rezultati Mendelovih zakona, izračunavali su se socijalni troškovi nastavka rađanja "nasljedno defektnih", a posebno su značajni bili natječaji za najbolje obitelji, kojima su se htjeli pokazati rezultati "rađanja dobrih ljudskih genetskih zaliha" (Pernick, 2002). AES je bila poznata kao lobističko tijelo koje se zalagalo za šire korištenje testova inteligencije na imigrantima i studentima, i zajedno s Davenportovim ERO, kao izdavač novina *Eugenical News*.

Sva navedena društva često su organizirala regionalne i međunarodne susrete, kojima su znanstvenici pokušavali svoje ideje približiti laicima, ili pak kojima su pokušali privući sponzore za nova istraživanja. Primjerice, u Battle Creeku, Michigan, Zaklada za poboljšanje rase organizirala je tri velike američke konferencije (1914., 1915., i 1928.). Ipak, najpoznatiji susreti eugeničara bili su Prvi međunarodni kongres eugeničara, održan 1911. na University College u Londonu, sponzoriran ostavštinom Francisa Galtona, Drugi (1921.) i Treći međunarodni eugenički kongres (1932.) održani u Američkom prirodoslovnom muzeju u New Yorku, te Međunarodna izložba u Chicagu, pod naslovom "A Century of Progress". Uz te kongrese postavljene su i velike eugeničke izložbe. Najbolji eksponati dobivali su i posebne nagrade s logotipom "Drvo života", koji i danas predstavlja logotip Eugeničkog arhiva u Cold Spring Harboru.

Slijedeći Galtonovu ideju o “eugenici kao novoj religiji”, eugenika se Sjedinjenim Državama doista širila poput nove, moderne religije. Ali nije bila riječ o metafori. U Davenportovoj knjižici iz 1916. pod naslovom *Eugenika i religija* pojavljuje se eugenički “zavjet” u dvanaest točaka. Jedan od zavjeta bio je: “Vjerujem da sam nasljednik (trustee) zametne plazme koju nosim, koju su mi prenijele tisuće generacija. Izdat ću povjerenje (tih generacija)... ako ću djelovati tako da ugrozim njezine nevjerojatne mogućnosti, ako zbog osobnih motiva ili pogodnosti, bezrazložno ograničim svoje potomstvo.” Taj je zavjet, na jednoj proslavi u Battle Creek Sanitariumu iste godine, uskoro doista i pročitan.¹⁰ Ali “eugenički zavjeti” imali su i ozbiljne crkvene sljedbenike. Mnogi su protestantski svećenici eugeniku smatrali dobrodošlim dodatkom već postojećim socijalnim službama, odnosno istinskom brigom za obitelj. Primjerice Kongregacijska crkva velečasnog Oscara McCullocha iz Indiane ponudila je svojim sljedbenicima korištenje eugeničke biblioteke, prednatalnu brigu i brigu za djecu, literarne učionice, i niz terenskih njegovateljica, te je smatrala da dobri brakovi traže i crkvenu podršku. Zajedno sa svojim prijateljem, velečasnim Davidom Starrom Jordanom, McCulloch se, kao što smo već spomenuli, i sam posvetio eugeničkim studijama, te je proučavao “pleme Ishmaela”. Briga za potomstvo “podobnih”, vidljiva je i iz izjave velečasnog Kennetha MacArthura iz 1916. godine: “Prema sadašnjim stopama rađanja za dvjesto godina tisuću današnjih harvardskih diplomata imat će samo 50 potomaka, a za to će vrijeme tisuću rumunjskih imigranata imati više od 100.000”. Među protestantskim sektama širila se praksa natječaja za najbolje eugeničke propovjedi. Američko eugeničko društvo, i Charles Davenport kao najugledniji ocjenjivač, također je kao sponzor i ocjenjivačko tijelo sudjelovalo u takvim natjecajima. Arhiv ERO sadrži stotinjak eugeničkih crkvenih propovjedi i Davenportovih ocjena i komentara. Sve do sredine dvadesetih godina, kada je Vatikan objavio da je eugenika neprihvatljiva, bilo je čak i katoličkih svećenika i teologa koji su se odazivali na te natječaje. U tim se propovijedima pokušavalo pronaći ideološko opravdanje za eugeniku i u Starome i Novome Zavjetu. Najčešći “argument” iz Biblije bio je da je Crkva oduvijek zabranjivala brakove među srodnicima.

Sve navedene svjetovne i crkvene organizacije, uz još brojne druge, predstavljale su “eugenički pokret” u Sjedinjenim Državama. Labavo povezan eugenički pokret ipak je imao niz zajedničkih ciljeva. Osnovni cilj bio je poboljšavati “javno dobro”. Eugeničari su smatrali da će znanost o rađanju riješiti mnoge složene probleme modernog američkog društva, stoga su poticali javno zdravstvo, planiranje obitelji, brižno pripremanje bračnih drugova i obrazovanje u području ljudske reprodukcije. Poticali su reprodukciju “najboljih i najpametnijih” i pokušavali spriječiti reprodukciju “nesposobnih”, kriminalaca, alkoholičara, psihotičara, retardiranih, prosjaka i osoba

¹⁰ Vidi poglavlje “Religion”, www.eugenicsarchive.org.

slabog zdravlja. "Sterilizacijom mentalno bolesnih, i sprječavanjem imigracije, eugeničari su pokušavali izolirati američko genetsko nasljeđe od navodno loših gena." Mnoge tvrdnje eugeničkoga pokreta smatrale su se eminentnim dijelom suvremene znanosti pa su postale dio srednjoškolskog američkog obrazovnog sustava, odnosno udžbenika iz biologije.¹¹

Posebno poglavlje američke eugenike predstavlja odnos eugeničara prema *rasizmu i miješanju rasa*. Jedan od prvih eugeničara koji je otvoreno govorio o "propadanju (američke – bijelačke) rase" bio je reformistički sociolog Edward Ross. U svojoj utjecajnoj knjizi *The Old World in the New* (Ross, 1914), Ross je tvrdio da glavna opasnost za Amerikance leži u količini useljenika "nižeg standarda" – posebno Rusa, Mađara, Poljaka, Južnih Slavena, Talijana, Grka i Portugalaca, koji se množe mnogo brže od starih i vrijednih, "tradicionalnih" Amerikanaca. "Što niže mjesto useljenici steknu među nama, to se više razmnožavaju..."

Premda je rasističko-eugeničkih izjava bilo i ranije, temelj američke ekstremno rasističke eugenike predstavlja djelo Madisona Granta *Passing of the Great Race or the Racial Basis of European History* iz 1916. godine, iz koje smo naveli i citat s početka ovoga rada: "Samo grijeh štovanja navodnih božjih zakona i sentimentalna vjera u svetost ljudskoga života spriječavaju eliminaciju defektnih beba i sterilizaciju odraslih koji za zajednicu nemaju nikakvu vrijednost. Zakoni prirode traže uništenje nesposobnih, a ljudski je život vrijedan samo kada je od koristi za zajednicu ili rasu." (Grant, 1916, str. 44–45). Grant je smatrao da se "sterilizacija treba početi primjenjivati na sve šire krugove društveno odbačenih, prvo s kriminalcima i maloumnima, a potom postupno prema svim vrstama ljudi koje smijemo zvati slabićima, a ne poremećenima, dok napokon ne odbacimo sve beskorisne vrste rasa" (Chase, 1977). Osnovna Grantova ideja bila je da se miješanjem rasa stvaraju "bastardi", a takvo je miješanje rasa prema Grantu "društveni i rasni zločin" koji će dovesti do nestanka bijelačke civilizacije. "Rasni osjećaj zovu predrasudom oni kojima su karijere blokirane... ali riječ je o prirodnoj antipatiji koja služi održanju čistoće vrste." Ako se rase ne odvoje, one će se na kraju "amalgamirati, i tada će potomci prosječnijih i lošijih vrsta prevladati" (Grant, 1916, str. 193). Američke starosjediocice (bijelce) "poljske i židovske gomile danas doslovno izbacuju s njujorških ulica. Ti useljenici prihvaćaju jezik rođenih Amerikanaca, nose našu odjeću, krađu naša imena, i počinju otimati naše žene, ali rijetko prihvaćaju religiju ili razumiju naše ideale, i dok nas laktovima izbacuju iz naših domova, Amerikanac mirno gleda prema inozemstvu i nagovara druge na samoubilačku etiku koja iskorjenjuje našu vlastitu rasu" (Grant, 1916, str. 8). Krivnja za to stanje leži u demokraciji u kojoj se "nužno raspršuje genij manjine". O utjecaju te knjige u Sjedinjenim Državama, ali i u cijelome svijetu, govori i činjenica da je Adolf Hitler

¹¹ Vidi poglavlje "Eugenics Goals and Education", www.eugenicsarchive.org.

zahvalio Grantu na poklonjenoj knjizi, i u svom pismu zahvale konstatirao: "Vaša je knjiga za mene Biblija" (Kühl, 1991).

Slične rasističke izjave nalazimo kod brojnih drugih eugeničara toga doba. Primjerice Charles Woodruff je 1912. tvrdio: "Sasvim je jasno da ljudska bića iz sjeverozapadne Europe predstavljaju naše najbolje građane, pa je normalno da ih moramo sačuvati." Eugeničar William Robinson je 1910. tvrdio: "Znak je gluposti govoriti o individualnoj slobodi i pravima pojedinaca (kada govorimo o slaboumnima). Takvi pojedinci nemaju nikakvih prava. Oni nisu imali pravo ni da se rode, ali kada su se rodili, oni nemaju prava širiti svoju vrstu." Ili, spomenimo još jednu sličnu izjavu, eugeničara George Huntera koji je u knjizi *Gradanska biologija* iz 1914. tvrdio: "Jukesi i Kallikaksi šire bolesti, nemoral, kriminal u sve dijelove zemlje. Troškovi takvih obitelji za društvo su golemi. Te su obitelji postale društveni paraziti. Ne samo da čine zlo korumpirajući, krađom, širenjem bolesti, već su ustvari državno zaštićeni i zbrinuti javnim novcem. Oni od društva uzimaju, a ništa im ne uzvraćaju. Oni su doista pravi paraziti." Predsjednik Rockefellerovog instituta za medicinska istraživanja, Charles Stockard, godine 1937. na sastanku Američkog eugeničkog društva izrekao je sličnu misao: "Ljudskoj rasi prijeti istrijebljenje ne uvedemo li apsolutnu zabranu reprodukcije nižih i defektnih genetskih zaliha" (cit. prema Mehler, 1987, str. 16).

Uz Rossovu knjigu *The Old World in the New*, Grantovu *Passing of the Great Race*, još su dvije knjige objavljene 1923. godine odigrale značajnu ulogu u širenju eugeničkih ideja. Prva je Carl Brighamova *Studija američke inteligencije*, koja se pozivala na već spomenute katastrofalne rezultate testova inteligencije regruta. Za tu je knjigu Robert Yerkes napisao predgovor u kojemu je napisao: "Nijedan građanin ne smije zanemariti grozotu rasne deterioracije." Brigham je ponovio Grantove tvrdnje o nordijskoj superiornosti i oplakivao miješanje nordijskih elemenata sa slavenskim, "degeneriranim hibridnim mediteranskim, pa čak i s crnačkom krvlju" (Paul, 1995, str. 109). Za njega nije bilo sumnje da je svojom studijom američke inteligencije dokazao da "inferiorni ljudi ili inferiorni predstavnici naroda" preplavljuju Ameriku. Drugo isto tako utjecajno djelo bila je knjiga Lothrop Stoddarda, *Revolt protiv civilizacije* (Stoddard, 1984). I Stoddard se pozivao na vojne testove inteligencije. Ako se propadanje ne zaustavi, civilizacija će se "urušiti od pukog nedostatka mozga", tvrdio je Stoddard.

Koliko su se eugeničke ideje proširile i bile popularne, svjedoče i riječi dvaju predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. U predsjedničkom obraćanju američkoj javnosti Woodrow Wilson je tvrdio: "Cijela je nacija probuđena shvaćanjem iznimne važnosti znanosti o ljudskom nasljeđu kao i njezinim primjenama na oplemenjivanje obitelji." Predsjednik Theodore Roosevelt u nekoliko je navrata izjavio: "Inferiorni dijelovi populacije postaju sve snažniji... Jednoga ćemo dana shvatiti da je glavna, neizbježna dužnost *dobrih* građana prave vrste da za sobom u svijetu ostavi svoju krv... Moralni je

imperativ za žene visokoga položaja da ostanu kod kuće i rađaju (barem četvero djece)... Očito je da ako želimo poboljšati naše buduće rasne kvalitete, onda moramo favorizirati plodnost vrijednih vrsta i spriječiti plodnost nevrijednih” (Paul, 1995, str. 102). Svoje eugeničke sklonosti pokazivao je već i tijekom studija na Harvardu, a kasnije se posebno zanimao za istraživanja koja je poduzimao Davenport. Prema Rooseveltovu stavu, muškarci i žene “dobroga podrijetla” koji odluče ne imati djecu su “zločinci prema rasi”. U svom obraćanju Kongresu 1906. Roosevelt je tvrdio da je namjerna sterilnost “zločin za koji je kazna nacionalna i rasna smrt; zločin za koji nema opravdanja; zločin tim gori, jer bi bilo dobro da osobe koje su krive za nj, u drugome smislu, po karakteru, tjelesnim i mentalnim sposobnostima, za dobrobit naroda, budu očevi i majke brojne zdrave djece.” Prema Diani Paul, “Roosevelt je vjerojatno najviše od svih osoba utjecao na proširenje akademskoga rasizma među običnim Amerikancima”. I predsjednik Warren Harding imao je eugeničkih sklonosti. Za njega je knjiga *Revolt protiv civilizacije* Lothrop Stoddarda bio uzor. U govoru u Birminghamu u Alabami, navodeći Stoddardovu knjigu, Harding je odlučno odbacio “bilo kakvu sugestiju o socijalnoj jednakosti crnaca i bijelaca” (Paul, 1995, str. 109).

Eugeničari su isticali nasljedne razlike među rasama, i općenito zanemarivali društveno-ekonomske faktore koji također utječu na ponašanje i običaje. “Na taj su način eugenički pojmovi o degeneraciji nasljednosti pružili pseudo-znanstveno opravdanje davnajšnjih predrasuda.”¹² Utjecaj eugeničkoga pokreta bio je vidljiv po porastu broja zakona kojima se utjecalo na rađanje i rasnu segregaciju.

Međutim, kao što smo već spomenuli, američki eugeničari nisu uvijek bili rasisti, ili točnije, ponajbolji eugeničari imali su velikih problema da opravdaju rasizam i rasnu segregaciju u svjetlu genetičkih istraživanja. Primjerice, godine 1908. George Shull iz Stanice za eksperimentalnu evoluciju dokazao je da se križanjem različitih vrsta zrna kukuruza dobivaju mnogo bolje sorte, tj. hibridi. Iz te, i sličnih ranih studija de Vriesa, Morgana i kasnije Mullera jasno je proizlazilo da “inbreeding” tj. križanje jedinki iste loze može biti štetno, odnosno da se križanjem različitih sorti prirodnih vrsta (uključujući i primata i ljude) dobivaju jedinke kojima se povećava “fitness”, primjerice imunitet protiv raznih vrsta bolesti. Studija križanja rasa na Jamaici koju je napravio ERO također je ukazivala na činjenicu da križanje rasa poboljšava genetske sposobnosti. Charles Davenport, Shullovo mentor, nije mogao zanemariti takve studije. Unatoč tomu, Davenport ih je zaobišao tvrdnjom da križanje rasa dovodi do “disharmonije u ponašanju”.

Jedno od pitanja koje se postavljalo eugeničarima bilo je: “Što učiniti s poremećenima?” Troškovi “socijalne države”, tj. velikoga sustava skrbničkih institucija koje su se u Sjedinjenim Državama počele osnivati oko 1820. go-

¹² Vidi poglavlje “Race Mixing and Marriage Laws”, www.eugenicsarchive.org.

dine, sve su više rasli. U Pennsylvaniji, primjerice, troškovi za domove i utočišta popeli su se tijekom 1880-ih za 35%. Države su shvaćale potrebu za investiranjem u sustav skrbništva kako bi se izbjegli socijalni sukobi, ali su bile nesklone dodatno ulagati u taj sustav. Eugenika se činila primjerenim sredstvom. Charles Davenport je 1911. godine tvrdio: “Našu inteligenciju vrijeda činjenica da mi kao narod... moramo podupirati gotovo pola milijuna ludih, slaboumnih, epileptičnih, slijepih i gluhih, 80.000 zatvorenika i 100.000 siromaha, što nas stoji više od 100.000\$ godišnje” (Paul, 1995, str. 78). Te riječi nisu bile izdvojene, već tipične za način razmišljanja o slaboumnima, o socijalnoj ulozi države i implicite, o načinu rješavanja problema (sterilizacijama). Davenportove su riječi istodobno bile i najava kasnijeg nacističkog “bavljenja” istim problemom.

Međutim, eugeničari su pokušali pružiti i druge, nekolektivističke i neeugeničke metode liječenja tih zala. Jedno od takvih rješenja ponudili su Paul Popenoe i Roswell Johnson u knjizi *Primijenjena eugenika* iz 1918. Ideja je bila da se osnuje sustav “kolonija”, izdvojenih poljoprivrednih područja na kojima bi se skupine “odbačenih” organizirale prema načelu “samodovoljnosti”, odnosno tako da obrađuju ionako odbačenu zemlju, zemlju “koja bi inače bila beskorisna”. Autori su smatrali da su slaboumni sposobni za grubu fizički posao, koji će im pomoći i da opstanu. E. R. Johnstone, nadglednik jedne slične državne institucije tu je ideju formulirao kao načelo “odbačena zemlja + odbačeno čovječanstvo”. Zagovornici te ideje smatrali su da će se troškovi takvoga “izbacivanja” iz društva stalno smanjivati, a kada se pokazalo da se to ne zbiva, oni su bili uvjereni da će se troškovi smanjivati ako se uvede bolja organizacija rada među odbačenima. Ali kako se ni uvođenjem novoga sustava rada među odbačenima troškovi nisu smanjivali, početne eugeničke preporuke, o prisilnoj sterilizaciji slaboumnih, počele su još više dobivati na snazi. Kako su financijska razmišljanja počela imati sve veći utjecaj u eugeničkome pokretu, Američko eugeničko društvo objavilo je 1926. godine pamflet pod naslovom *Eugenički katehizam* u kojem nalazimo sljedeći “dijalog”:

P: Koliko stoji segregacija?

O: Procijenjuje se da bi doživotno segregiranje obitelji poput Jukesa državu New York stajalo oko 25.000\$.

P: Je li riječ o značajnoj uštedi?

O: Da. Procijenjuje se da je država New York do 1916. godine na njihove potomke potrošila preko 2.000,000\$.

P: Koliki bi bili troškovi sterilizacije početnog para Jukesa?

O: Manje od 150\$ (Paul, 1995, str. 82).

Paul Popenoe je nedugo po objavljivanju svoje *Primijenjene eugenike*, otkad je postao glavni tajnik eugeničke organizacije Human Betterment Founda-

tion, posve obrnuo svoj stav *protiv* sterilizacije, i postao jedan od najodgovornijih eugeničara za činjenicu da je u Kaliforniji obavljen najveći broj prisilnih sterilizacija.

***

Dvadeseto stoljeće od prethodnih se razdoblja razlikovalo po velikim migracijama i mogućnošću miješanja različitih genetskih osobina. Dok su se nekoć parovi sastavljali od pojedinaca u krugu od 30 kilometara, nove migracije stvorile su brojne nove kombinacije. Za neka, pogotovo migracijski otvorena društva, kao što su bile Sjedinjene Američke Države, to je, čini se, predstavljalo veliki problem.

Američka se eugenika razvijala u doba turbulentnih ekonomskih i socijalnih problema koji su uslijedili nakon građanskog rata. Nagli rast američke industrije i pojačana mehanizacija poljoprivrede stvorile su prvu veliku migraciju iz sela u gradove, a gradovi su se širili brže negoli primjerena mjesta za stanovanje. Eksploatacija radnika stvorila je militantne sindikate. Zbog fluktuacije cijena propadala su brojna poduzeća, dolazilo je do niza depresija koje su započele 1873. i vraćale se gotovo svakog desetljeća. To je dalje poticalo radničke nemire. Situacija se pogoršavala zbog sve veće plime imigranata, uglavnom iz južne i istočne Europe, koja je bila na vrhuncu neposredno prije i neposredno poslije Prvog svjetskog rata.

Tim riječima Garland Allen objašnjava socijalne uzroke nastanka eugenike i njezine prve uspjehe, te nastavlja:

Socijaldarvinizam je pokušao objasniti socijalne i ekonomske nejednakosti pomoću 'preživljavanja najpodobnijih'. Međutim, na prijelazu stoljeća, ta pojednostavljena ideja bila je izvrnuta naglavačke. Sve manja stopa rađanja među bogatima i moćnima, upućivala je na zaključak da industrijski tajkuni i magnati ustvari gube borbu za opstanak. Radnička se klasa organizirala protiv njih ali se i brže reproducirala. Istodobno, tradicionalni pristupi rješavanju problema urbaniziranih siromaha, humanitarni i socijalni rad i religijske institucije, pokazivale su se bezuspješnima (Allen, 2000).

U tim uvjetima, bilo je potrebno stvoriti ograde za nove pridošlice kako bi se spriječio porast devijantnosti i pružiti legitimitet ili ideologiju koja će opravdati restriktivne mjere protiv useljavanja.¹³ To je, dakako, samo dio eugeničke priče. Ali on svakako objašnjava gorljivost kojom su eugenički teoretičari dokazivali da je genetski "ulog" imigranata iz Istočne i Južne Europe manje kvalitetan od onoga nordijske rase.¹⁴

¹³ Slične socijalne uzroke navodi i Paul, 1995, str. 77.

¹⁴ Kao treći "uzrok" pojave eugenike obično se navodi i vjera u znanstveno rješavanje problema, socijalni inženjering ili tzv. progresivizam, vjera u dugoročno planiranje socijalnih zbivanja, kao što je to bio slučaj i s tejlorizmom u industriji. Formula za objašnjenje korijena eugenike, odnosno eugenike kao "rješenja" socijalnih problema mogla bi stoga glasiti: vjera u znanost kao metodu rješavanja svih problema + antipatija prema političkom radikalizmu i klasnoj borbi + navodni "dokazi" za genetičko nasljeđivanje prostitucije, pauperizma, idiotizma, alkoholizma, buntovništva, nomadizma, kriminala... = vjera u eugeniku (kao znanstveni, kvantitativni, rigorozni način rješenja).

Sjedinjene su Države i prije kontroverznog Johnson-Reedova zakona iz 1924. koji je bitno ograničavao imigracijske kvote za osobe iz Južne i Istočne Europe (izrijekom židove, Ruse i Poljake) imale tradiciju restriktivnih imigracijskih kvota prema nacionalnosti. Prvi je takav zakon bio tzv. *Chinese Exclusion Act* iz 1882. godine, kojim se ograničila imigracijska kvota osoba kineskoga podrijetla, ili točnije, kojim se tim osobama zabranilo davanje američke nacionalnosti. Drugi primjer sličnog zakona jest *Gentleman's Agreement* između vlada Sjedinjenih Država i Japana iz 1907., sporazuma kojim te dvije zemlje ograničavaju imigraciju vlastitih građana u drugu zemlju potpisnicu. Smisao toga zakona bio je da se okonča segregacija japanskih učenika u pacifičkim školama. Godine 1921. odbačen je prijedlog zakona *Emergency Immigration Act*, kojim bi se po prvi put u američkoj povijesti ograničila kvota useljenika, na 3% prema danoj nacionalnosti iz popisa 1910. godine. Međutim, 1924. godine, donesen je sličan, tzv. *Immigration Restriction* (ili tzv. Johnson-Reedov zakon) kojim se fiksiraju imigracijske kvote. U tom se zakonu fiksiraju imigrantske kvote na 165.000 useljenika godišnje, tj. na petinu broja imigranata iz predratnoga razdoblja, ali što je još bitnije, nacionalne kvote useljenika određene su prema obrascu od 2% nacionalnosti iz popisa 1890. godine. Kako je u valu imigracija između 1880. i 1924. godine (od 27 milijuna) useljenika najviše bilo pripadnika naroda iz Istočne Europe i Mediterana, očito je da se tim zakonom htjelo postići drastično smanjenje useljenika upravo iz tih zemalja (i posve zaustaviti useljavanje iz azijskih zemalja). Premda su svi navedeni zakoni "diskriminirali prema rasi", za nas je najzanimljiviji upravo posljednji zakon, jer su u njegovu donošenju, opravdanju i lobiranju izravno sudjelovali poznatiji eugeničari.

Osim legalizacije prisilnih sterilizacija i zakona protiv miješanja rasa (sklapanja mješovitih parova), anti-imigracijski su zakoni stoga predstavljali treće "eugeničko" pravno sredstvo.¹⁵ Za sve te razine pravnoga odlučivanja Kevles vjerojatno točno tvrdi: "Razina odlučivanja državnih sudova (na području sterilizacije i imigracije) čak i danas ostavlja mnogo toga što bismo smjeli poželjeti" (Kevles, 1985).

Zakon koji su sponzorirali (podnijeli Kongresu) kongresnici Johnson i Reed bio je izglasan na temelju Yerkes-Brigham-Goddardovih testova inteligencije na regrutima, i eugeničkih studija iz Eugenic Record Officea, posebno pod vodstvom Harryja Laughlina.

Harryju Laughlinu uloga Davenportove "desne ruke" u Eugenic Record Officeu možda ne bi donijela svjetsku slavu (ili loš glas) da se nije uključio u političku igru, u kojoj je svim sredstvima (uključujući falsificiranje podataka) pokušao dokazati ispravnost restriktivne imigracijske politike, odnosno zakona koji je predložio njegov kasniji prijatelj kongresnik Albert Johnson.

¹⁵ "U Sjedinjenim Državama eugenička politika i eugenička istraživanja bila su simbiotički povezana" (Kevles, 1985, str. 104).

Godine 1920. Laughlin je u Washingtonu pred kongresnim komitetom za imigraciju i naturalizaciju izložio svoju grandioznu eugeničku peticiju. Albert Johnson ubrzo je izabrao Laughlina za "eugeničkog eksperta" istoga komiteta. U tom je svojstvu Laughlin imao odriježene ruke da proučava pacijente i zatvorenike stranoga podrijetla u raznim državnim institucijama. U studenome 1922. Laughlin je slušaonicu Kongresa oblijepio grafikovima i tablicama, te fotografijama otoka Ellis (na kojem se nalazio imigracijski centar) s naslovom "Nositelji gena buduće američke populacije". Premda je u velikom broju centara za slaboumne i zatvorima pronalazio veći broj rođenih Amerikanaca, Laughlin je isključio svoju "znanstvenost" i prezentirao svoje predrasude. Primjerice, on je tvrdio da stranci trenutno možda jesu zdravi, ali da nose loše recesivne gene koji će se pokazati tek kasnije. Prema Laughlinu nije bilo sumnje: useljenici novoga datuma biološki su inferiorni i ugrožavaju krv naroda (Kevles, 1985, str. 103). Bio je očito dovoljno uvjerljiv da unatoč spornim podacima uvjeri ne samo Johnsona već i voditelja opozicije, Johna Boxa u opravdanost restriktivnog imigracijskog zakona.

U svom članku "Socijalno neadekvatni: kako ih označiti i izdvojiti?" Laughlin navodi kako je ERO za Bureau of Census (Ured za popis stanovništva) pripremio popis državnih institucija koje brinu za "društveno neadekvatne pojedince". Razmatrajući slične kategorizacije, Laughlin tvrdi da je sljedeći popis "neadekvatnih" dovoljno precizan za društvene znanosti: "1. Slaboumni; 2. Ludi; 3. Kriminalni (delinkventni i oni na putu da to postanu); 4. Epileptičari; 5. Nekontrolirani (uključujući i ovisnike o drogama); 6. Bolesni (uključujući tuberkulozne, sifilitične, leprozne, i druge s kroničnim zaraznim bolestima); 7. Slijepi (uključujući one s vrlo ograničenim vidom); 8. Gluhe (uključujući one s vrlo slabim sluhom); 9. Deformirane (uključujući sakate); i 10. Ovisne (uključujući djecu iz domaćinstava, neradnike, skitnice i prosjake)" te dodaje "S obzirom na rezultate ograničenih fizičkih, mentalnih ili temperamentalnih kvaliteta, očito je da neadekvatni pojedinci nisu kreditori, već dužnici javnoj sreći, sigurnosti ili eficijenciji" (Laughlin, 1921, str. 54). Ovakva kategorizacija "društveno neadekvatnih" bila je tek početak radikalnijih rješenja tog "problema".

U svojoj knjizi iz 1931. *Ljudska selekcija*, njemački eugeničar Fritz Lenz citirao je s odobravanjem Laughlinov stav da bi pravi sterilizacijski napor u Sjedinjenim Državama obuhvatio 100.000 ljudi prvih par godina, i da bi se do 1980. povećavao do 400.000 ljudi godišnje (Proctor, 1988, str. 99). Premda su pojedine države Sjedinjenih Američkih Država sve donedavno imale legislativu koja je dopuštala prisilne sterilizacije, Laughlinov se stav, srećom, nikada nije pokušao ostvariti.

Uloga Harryja Laughlina u širenju eugenike posebno je važna zbog odnosa ERO-a s njemačkim nacistima. Godine 1936. Sveučilište u Heidelbergu ponudilo je (a potom i dodijelilo) Laughlinu, autoru djela *Eugenička sterilizacija u Sjedinjenim Državama*, počasni doktorat zbog zasluga za širenje eugenike.

U pismu povodom te dodjele, Laughlin je napisao: “Rado prihvaćam tu počast, ne samo kao osobnu zaslugu, već kao dokaz zajedničkog razumijevanja njemačkih i američkih znanstvenika o prirodi eugeničkog istraživanja, i praktičnih primjena temeljnih bioloških i socijalnih načela koja određuju nadarenost rasa i rasno zdravlje budućih generacija” (cit. prema Mehler, 1987, str. 14). Uz počasti primio je od heidelberškog rektora i nacistički propagandni film *Erbkrank*, koji je po povratku prikazao članovima ERO i Carnegie Institution. Bio je toliko impresioniran tim filmom, da je odlučio napraviti sličan film za američku publiku.

Osim argumenata za restriktivnu imigraciju, Harry Laughlin je ponudio i model eugeničkoga zakona. Nakon uvođenja nacističkog sterilizacijskog zakona u lipnju 1933. časopis *Eugenical News*, koji su uređivali članovi Eugenic Record Office i American Eugenic Society, objavio je sljedeću pohvalu toga zakona: “Njemački zakon je gotovo istovjetan Harry Laughlinovom Američkom modelu sterilizacijskoga zakona”, koji će predstavljati kamen temeljac pokreta za kontrolu ljudske reprodukcije. (cit. prema Mehler 1987, str. 15. Vidi i Proctor, 1988, str. 101).

Suradnja američkih i njemačkih eugeničara zaslužuje posebno razmatranje, i ovdje ćemo spomenuti samo neke oblike suradnje. U izvrsnoj, premda ideološki vrlo pristranoj studiji o toj temi, Stefan Kühl posebno izdvaja ulogu američkih zaklada u financiranju nacističkih znanstvenika, eugeničkih programa i kongresa. Posebnu ulogu, prema Kühlu, imala je Zaklada Rockefeller koja je financirala njemačke eugeničare Polla, Grotjahna, Nachtsheima. Ona je ustanovila i financirala glavne eugeničke institute u Njemačkoj, Kaiser Wilhelm Institut za psihijatriju i Kaiser Wilhelm Institut za antropologiju, eugeniku i ljudsko nasljeđe (1926–1928).¹⁶ Pioneer Fund, druga takva zaklada, ustanovljena 1937. godine, među svojim je ciljevima isticala “poboljšanje karakteristika američkoga naroda”. Kühl posebno ističe kako je za razliku od drugih zaklada, koje su prestale financirati eugenička istraživanja, Pioneer Fund još i danas najznačajniji sponzor “eugeničkih odnosno rasističkih istraživanja”, pri čemu takvim oznakama obilježava istraživanja Jensena, Shockleya, Gordona, R. Pearsona, Rushtona, kao i tzv. “Minnesota” studiju blizanaca. Za razliku od Pioneer Funda, Zaklada Carnegie, koja je financirala velik dio aktivnosti ERO, godine 1939. ustanovila je “blue ribbon” komisiju kojom je uspjela umiroviti Davenporta i Laughlina, odnosno blokirati i zatvoriti eugenički ured u Cold Springs Harboru.

Zaključak

Posljednja prisilna sterilizacija u Sjedinjenim Državama obavljena je 1972. godine. Već ta činjenica govori da je rasprava o eugenici, odnosno o smislu

¹⁶ Zavod “javnoga” zdravstva (danas Andrija Štampar) ista je zaklada ustanovila 1927. O tome je li imala na umu i slične ciljeve, nismo uspjeli prosuditi.

eugeničkih mjera s pravom bila živa još mnogo godina poslije Drugog svjetskog rata. Američki su eugeničari u mnogočemu pokazivali isti žar u obavljanju eugeničkih “zadataka” kao i njihovi njemački kolege.

Povijest američke eugenike, poput povijesti rasizma i sterilizacijskih zakona u doba njemačkoga nacizma, svjedočanstvo je kako splet socijalnih uzroka i znanstvenog i pseudoznanstvenog entuzijazma može dovesti do pogubnih socijalnih posljedica. Postupci i ideje američkih znanstvenika i ideologa, primjerice Madisona Granta, Charlesa Davenporta i Harryja Laughlina, bile su inspiracija za rasno čišćenje koje su njemački liječnici i političari doveli do “krajnosti”. Američki predsjednici Theodore Roosevelt i Woodrow Wilson, kao i britanski premijer Winston Churchill, bili su aktivni zagovornici eugeničkih sterilizacija i antiimigracijske politike utemeljene na dubioznim “znanstvenim” pretpostavkama o superiornosti sjevernjaka i zapadnih Europljana. Brojne protestantske zajednice u SAD zabranjivale su sklapanje brakova moralno i genetski “nesposobnima”. Brojne besmislice (poput Davenportova istraživanja nasljednosti *thalassophilije* – “ljubavi prema moru”) i zastrašujuće socijalne posljedice (kao što je 100.000 steriliziranih do 1930.), međutim, nisu jednom za svagda uništile eugeniku, pa se brojni noviji oblici eugeničkih ili rasističkih nastojanja mogu uočiti čak i kod vrlo eminentnih znanstvenika današnjice.

BIBLIOGRAFIJA

- Allen, G. 2000. *Flaws in Eugenics Research*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay5text.html>).
- Allen, G. 2000. *Social Origins of Eugenics*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay1text.html>).
- Bix, A. S. 1997. Experiences and Voices of Eugenics Field Workers: “Women’s Work” in Biology. *Social Studies of Science*, Vol. 27., #4, 625–668.
- Boas, F. 1916. Eugenics. *Scientific Monthly*, Vol. 3, #5, 471–478.
- Carlson, E. 2000. *Scientific Origins of Eugenics*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Springs Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay2text.html>).
- Chase, A. 1977. *The Legacy of Malthus. The Social Cost of the New Scientific Racism* (New York: Alfred Knopf).
- Davenport, C. 1921. Research in Eugenics. *Science*, Vol. 54. #1400, 391–397.
- Dugdale, R. 1977. *The Jukes. A Study in Crime, Pauperism, Disease and Heredity* (New York: G. P. Putnam’s sons).
- Edgell, J. B. 1926. The Fallacy of Eugenics. *Social Forces*, Vol. 5, #1, 104–109.
- Frazer, S. (ed.) 1995. *The Bell Curve Wars. Race, Intelligence and the Future of America* (New York: Basic Books).

- Gaylord, G. 1941. Report of Committee on Eugenics and the Family. *Marriage and Family Living*, Vol. 3, #2, 37–39.
- Goddard, H. H. 1912. *The Kallikak Family. A Study in the Heredity of Feeble-mindedness* (New York: The Macmillan company).
- Gould, S. J. 1981. *Mismeasure of Man* (New York: Norton).
- Gould, S. J. 1987. *Flamingo's Smile. Reflections in Natural History* (New York: Norton).
- Grant, M. 1916. *The Passing of the Great Race or the Racial Basis of European History* (New York: Charles Scriber's Sons).
- Harding, T. S. 1937. Are We Breeding Weaklings?. *American Journal of Sociology*, Vol. 42, #5, 672–681.
- Herrenstein, R. & Murray, C. 1994. *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life* (New York: The Free Press).
- Kevles, D. 1985. *In the Name of Eugenics. Genetics and the Uses of Human Heredity* (Boston: Harvard University Press).
- Kühl, S. 1994. *The Nazi connection: Eugenics, American Racism, and German National Socialism* (Oxford: Oxford University Press).
- Kühl, S. 1997. *Die Internationale der Rassisten* (Frankfurt a/M.: Campus).
- Laughlin, H. 1921. The Socially Inadequate: How shall we Designate and Sort Them. *American Journal of Sociology*, Vol. 27, #1, 54–70.
- Lombardo, P. 2000. *Eugenic Laws Against Race Mixing*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay7text.html>).
- Lombardo, P. 2000. *Eugenics Laws Restricting Immigration*, Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay9text.html>).
- Mehler, B. 1987. Eliminating the Inferior: American and Nazi Sterilization Programs. *Science for the People* (Nov–Dec 1987) pp. 14–18.
- Micklos, D. 2000. *Eugenics Research Methods*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay3text.html>).
- Oswald, F. 1930. Eugenic sterilizations in the United States. *American Journal of Sociology*, Vol. 36, #1, July: 65–73.
- Paul, D. 1995. *Controlling Human Heredity. 1865 to the Present* (New Jersey: Humanities Press).
- Paul, D. 1998. *The Politics of Heredity. Essays on Eugenics, Biomedicine, and the Nature-Nurture Debate* (Albany: State University of New York Press).
- Pernick, M. 2002. Taking better baby contests seriously. *American Journal of Public Health*, Vol. 92, #5, May: 707–710.
- Polšek, D. 1998. Eugenika i ljevica. *Filozofska istraživanja* 4/1998.
- Polšek, D. 1999. Laissez-faire eugenika. U Polšek – Pavelić (ur.) *Društveni značaj genske tehnologije* (Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar).
- Polšek, D. 2000. Selekcija spola i suvremena kineska eugenika. U Cifrić, I. (ur.) *Znanost i društvene promjene* (Zagreb: Razvoj i okoliš).

- Pfohl, S. 1985. *Images of Deviance and Social Control* (New York: McGraw-Hill).
- Popenoe, P. 1935. Education and Eugenics. *Journal of Educational Sociology*, Vol. 8, #8, 451–458.
- Popenoe, P. & Johnson, R. 1918. *Applied eugenics* (New York: The Macmillan company).
- Proctor, R. 1988. *Racial Hygiene. Medicine Under the Nazis* (Harvard: Harvard University Press).
- Ross, E. A. 1914. *The Old World in the New. The Significance of Past and Present Immigration to the American People* (New York: Century Co).
- Sanger, M. 2002. *The Pivot of Civilization* (Amherst: Harmony Books).
- Selden, S. 2000. *Eugenics Popularization*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay4text.html>).
- Stoddard, L. 1984. *The Revolt against Civilisation. The Manace of the Under Man* (New York: Garland).
- Ward, L. 1913. Eugenics, Euthenics, and Eudemics. *American Journal of Sociology*, Vol. 18. #6, 737–754.
- Witkowski, J. 2000. *Traits Studies by Eugenicists*. Archive on American Eugenics Movement, Cold Spring Harbor Laboratory (<http://vector.cshl.org/html/eugenics/essay4text.html>).

American eugenics

ABSTRACT: The article describes a troubled history of eugenics in the US, from its beginnings at the end of the 19th century, through the whole of the 20th. It is a part of a larger historical study on eugenics. It focuses on Davenport, Laughlin, Estabrook and the Eugenic Record Office, on the early racist eugenicists like Grant and Ross, and on sterilization legislation in the twenties and thirties. The intention however was to put the historical debate into a contemporary context, or at least to show that some eugenic ideas have lived long after everybody thought they were dead. There are some hints and quotations that show it might still be possible to misuse sterilisation in the US today.

KEY WORDS: Eugenics, sterilization, Eugenic Record Office, Davenport, Laughlin, Ross, Grant, better baby contests.